

กำเนิดการแพทย์แผนไทย

เตาแก้วโต้ง*

นพ.ชวลิต สันติกิจรุ่งเรือง**

การแพทย์แผนไทยเป็นภูมิปัญญาทางความรู้สำคัญทางวิทยาศาสตร์ของชนชาติไทย การแพทย์แผนไทยได้
รับใช้ประชาชนในสังคมไทยมาเป็นเวลาหลายพันปี หลายพันปีที่ผ่านมา ชนชาติไทยได้รวบรวมความรู้ ประสบการณ์ใน
การต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ความรู้การใช้ยาสมุนไพรกว่าพันชนิดมาอยู่ในคัมภีร์การแพทย์และ
ยาไทย โดยมีประวัติความเป็นมาดังนี้

ชนชาติไทยได้อพยพจากเขตตอนบนมาสู่เขตป่าร้อนชื้นทางตอนใต้ของประเทศจีนเมื่อสามพันกว่าปีที่ผ่าน
มา จากความไม่คุ้นเคยกับภูมิประเทศและภูมิอากาศประชาชนในหลายหมู่บ้านต้องเสียชีวิตจากโรคระบาดต่าง ๆ ในท้องถื่น
ยกเว้นชุมชนที่อาศัยในพื้นที่ที่อิงภูเขาและลำน้ำแห่งหนึ่ง ซึ่งพบว่าไม่มีคนป่วยเป็นโรคระบาดตาย ส่วนใหญ่
มีร่างกายแข็งแรง มีลูกหลานมาก และมีผลผลิตทางเกษตรดี เล่ากันว่า มีพ่อเฒ่าชื่อพ่อทวยได้เก็บหาของป่าได้
พบชุมชนดังกล่าว พ่อทวยรู้สึกแปลกใจมากได้ถามคนในชุมชนถึงการปฏิบัติตัวที่ทำให้คนในชุมชนแข็งแรง
ปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งก็ได้คำตอบว่า คนในชุมชนมีกิจวัตรประจำวันคือการขึ้นเขาเข้าป่าเก็บผลไม้และผักป่า
รับประทาน มีได้มีอะไรพิเศษเลย พ่อทวยจึงเผยแพร่แนวทางของชุมชนดังกล่าวแก่ชุมชนอื่นๆ เมื่อผ่านไประยะเวลาหนึ่ง
พบว่าชุมชนที่เก็บผลไม้และผักป่ารับประทาน ต่างก็มีร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บป่วยง่ายเหมือนก่อน และได้มีผู้นำผล
ไม้และผักป่าให้กับคนป่วยรับประทาน พบว่าอาการเจ็บป่วยบางอย่างดีขึ้น ชาวบ้านจึงได้บันทึกความรู้ประสบการณ์
ต่างๆ นี้ไว้ และเรียกผู้ที่สามารถแนะนำการใช้ผลไม้และผักป่าในการรักษาโรคว่า หมอยา ซึ่งเป็นต้นกำเนิดการ
แพทย์แผนไทย

การแพทย์แผนไทยในสายที่สืบทอดจากพ่อทวยได้รับการถ่ายทอดภายในชุมชนระดับหนึ่ง โดยการ
สืบทอดในครอบครัวที่ไม่กว้างขวางนัก จนกระทั่งราวพันห้าร้อยปีที่แล้ว เมื่อพุทธศาสนาเริ่มเผยแพร่เข้าสู่ชุมชนไทย
ในสิบสองปันนา เริ่มมีอักษรไตเกิดขึ้น จากนั้นก็พบมีราชครูจากศรีลังกาที่เชี่ยวชาญเรื่องการแพทย์พื้นบ้านชื่อ
สมเด็จพระโสดาจารย์ ได้เข้ามาในชุมชนไทย และนำเอาความรู้การแพทย์พื้นบ้านมาประยุกต์กับการแพทย์ในสำนักของพ่อทวย
ทำให้การแพทย์แผนไทยได้รับการพัฒนาไปอีกระดับหนึ่ง มีคัมภีร์การแพทย์ฉบับภาษาไต ทำให้การแพทย์แผนไทย
มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และได้รับการเผยแพร่สู่ชุมชนใกล้เคียง เช่นประชาชนในทางเหนือของไทย ตะวันตกของลาว
ทางเหนือของเมียนมาและเวียดนาม

การแพทย์แผนไทยเป็นความรู้สำหรับชุมชน อยู่กับชุมชน เพื่อสุขภาพของทุกคน หมอยาจึงส่งเสริมให้
ทุกบ้านเรือนปลูกสมุนไพรไว้ใช้เอง หลายอย่างใช้เป็นทั้งอาหารและยา สมุนไพรที่ปลูกจนเป็นประเพณีปฏิบัติได้แก่
สมุนไพรลัดใช้ แก้วทองร่วง รักษาบาดแผล อาการฟกช้ำบาดเจ็บต่างๆ จากการสำรวจภายหลังการจัดตั้งสาธารณสุข
ประชาชนจีนพบว่ามีสมุนไพรกว่าสามพันชนิด และชาวไตมีสมุนไพรปลูกในระดับครัวเรือนไม่ต่ำกว่าร้อยชนิด
การแพทย์แผนไทย จึงมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้ชนชาติไทยอยู่รอดปลอดภัยมาจนถึงปัจจุบัน มีอายุยืนยาว สุขภาพแข็งแรง

แพทย์แผนไทยมีความชำนาญในการใช้ยาสมุนไพร การป้องกันรักษาโรคที่พบบ่อยในชุมชน
การรักษาการบาดเจ็บ การห้ามเลือด ซึ่งได้รับการพิสูจน์หลาย ๆ ครั้งในการบาดเจ็บจากการรบและอุบัติเหตุจากการ
หาเลี้ยงชีพของประชาชน สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ให้ความสนใจมาก โดยกำหนดเป็นหนึ่งในสี่สาขาการแพทย์
พื้นบ้านของจีน จัดตั้งสถาบันวิจัยการแพทย์แผนไทย ณ นครเซี่ยงจู้ เขตปกครองชาวไตสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน
และส่งเสริมให้มีหมอยา การแพทย์แผนไทยให้บริการดูแลชาวไตอย่างทั่วถึง

+ แปลจากบทที่ 15 หน้า 96-99 ในหนังสือ “ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย” โดยได้รับอนุญาตจากผู้แต่ง

* อดีตผู้นำชนชาติไต มณฑลยูนนาน ผู้ประพันธ์หนังสือ “ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย”

** ผู้อำนวยการสถาบันการแพทย์ ไทย-จีน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้แปล